

1. BÖLÜM

SURLARIN İÇİ

*Günlerden cuma
Sene 1174*

İsmail'le Aslan, muhafızlar eşliğinde, Artuklu Sarayı'na kol kanat geren surlardan girdiler. Sarımsı kesme taşlarla yapılmış surlar, silindirik burçlarla güçlendirildiği için olduğundan da yüksek görünüyordu.

Bahçedeki ağaçların gölgelediği yürüme yolları, çiçekler, küçük havuzlar ve kandillerle meşalelerin asıldığı süslemeli direkler pek şıktı. Avludan geçip merdiveni çıktılar. Kemerli büyük kapıdan girdiler. Büyük süs havuzuyla bos-

tanın arasında bulunan, hizmetlilerin yaşadığı binalardan birine götürüldüler.

Muhafızlar, İsmail'le Aslan'ı hizmetliye teslim etti. Büyükçe bir odaya alındılar. Birer tas çorba, ekmek, helva konuldu önlerine. Karınlarını doyurduktan sonra hizmetli, Aslan'a orada beklemesini söyledi. Aslan denileni yaptı.

Hizmetli, İsmail'i kapucubaşına teslim etti. Ardından, büyük sarayın bahçesindeki havuzun yanından geçip saraya girdiler.

Artuklu Beyliği hükümdarı Nureddin Muhammed, İsmail'i "eyvan" dedikleri üç tarafı kapalı, boydan boya değerli halılarla döşenmiş, ipek yastıklarla süslenmiş üst katta kabul etti.

Eyvanın ortasındaki yükseltinin üstünde dev cüssesiyle oturan hükümdarın üzerinde bol nakışlı, kahverengi bir kaftan, kafasında beyaz kavuk, parmağında gümüş yüzükler vardı. Büyük burnu, kocaman, çarpık ağzı dikkat çekiyordu. Hükümdarın sağında daha alçak bir koltukta, İsmail'in vezir olduğunu tahmin ettiği biri oturuyordu.

Hükümdar, İsmail'i şöyle bir süzdü. İsmail hafifçe eğilerek selam verdi. Yüzüne düşen başlık, gözlerinin görünmesini engelliyordu.

“Aç şunu!” diye gürledi hükümdar. İsmail, “Baş üstüne yüce hükümdarım!” diyerek başlığını açtı. Güneş yanığı yüzü, açık renk gözleri, kapkara saçları ortaya çıkmıştı.

“Adın ne senin?”

“İsmail Ebuliz, hükümdarım. Cezireli olduğum için bazıları bana Cezeri de der.”

“Sevdim bu adı. Bundan sonra burada herkes seni Cezeri diye çağırсын o halde. Seninle ilgili anlatılan hikâyeler doğru mu?”

“Size ne anlattıklarını bilmiyorum hükümdarım.”

“Oğullarım için gönderdiğin hediyeyi gördüm. Onu sahiden sen mi yaptın?”

“Evet hükümdarım. Kendi kendine hareket edebilen mekanik oyuncaklar yapmayı seviyorum.”

Hükümdar sedirinde şöyle bir hareketlendi, kendini tutamayıp güldü.

“Aferin! Hareketli oyuncak demek!”

Bu takdir sözleri karşısında Cezeri ne diyeceğini bilemedi.

Her kelimesinin üstüne basa basa, “Önce bana kendini anlat” dedi hükümdar.

“Cezire’nin Tor köyünde doğdum. Yoksul bir ailenin dört çocuğundan biriyim. Küçükken kardeşlerime, arkadaşlarıma hareketli oyuncaklar yaptım. Düzeneklere çok meraklıydım. Eğitimimin bir bölümünü Bağdat’ta aldım.”

“Oyuncakların hareket etmesi görülmuş şey değil. Bunu yapmak nasıl aklına geldi? Bağdat’ta mı öğrendin?”

“Hayır hükümdarım. Çocukluğumdan beri kitap okumayı, düş kurmayı severim. Resim de yaparım hükümdarım. Masallarda anlatılan nesnelere çizip onları hareketli hale getirmeyi hayal ettim hep. Kardeşlerim oynasın diye rüzgâr olmadan da uçabilen uçurtma eskizi tasarladım.

Annem hastaydı, o yorulmasın diye kendiliğinden hareket edip çorbayı karıştıran kaşık çizdim. Böyle böyle başladı işte. Biraz büyüyünce merakım daha da arttı. Önceki âlimle-

rin parşömenlere aktardıklarını, sanatkârların çalışmalarını inceledim. Bütün gücümü okuyup araştırmaya verdim. Kendi kendine çalışan sistemler ve oyuncaklar üzerinde fikir yürütüp nasıl geliştirebileceğimi düşündüm.

Fakat bence uygulama çok önemliydi, çizdiğim düzeneklerin her parçasını tek tek imal etmem gerekiyordu. “Onları elimdeki araç gereçle nasıl yapabilirim?” diye düşündüm. Pek çok başarısız denemeden sonra bazılarını çalıştırdım. Metal parçalarına geçirdiğim pimleri çevirerek hareketi sağladım. Onları döndürecek bir düzenek tasarladım. Sadece oyuncaklar değil, başka icatlarım da var hükümdarım.”

Cezeri, omzuna attığı heybesini açtı. Heybe, çizim kâğıtlarına benzeyen rulolarla doluydu. “Emrederseniz, huzurunuzda size bazı çizimlerimi gösterebilirim hükümdarım.”

Hükümdar, Cezeri'nin heybesinin içindekilerle ilgilenmiyor gibiydi. Sesi gök gürültüsü gibi patladı. “Kimsenin açamayacağı, hiç görülmemiş kilitler de yapıyormuşsun, öyle mi?”

“Kimsenin açamayacağı demeyelim de şifreyi bilmeyenlerin asla açamayacakları diyelim hükümdarım.”

“Şifreli kilit mi? Nasıl?”

“Ancak sahibi tarafından açılabilen kilitler hükümdarım.”

Hükümdar bunu pek anlayamasa da başını salladı. “Öncelikle, sadece benim açabileceğim bir kilitli sandık, sonra da sarayım için kilitli bir kapı yapmanı istiyorum.”

Cezeri çenesini hafifçe kaldırıp, “Sizin için çalışmak onurdur. Emriniz olur. Uzun zamandır hükümdarıma sesimi duyurmak için çabalıyordum” diye yanıtladı.

“Yarıdan tezi yok burada çalışmaya başlayacaksın. Artuklu Sarayı’nın mühendislerinden birisin artık. Başmühendisim Dumrul sana yardımcı olacak. İstedığın her şey verilecek. Kapıyı da sandığı da en kısa zamanda yapmanı buyuruyorum. Hemen başla çalışmaya.”

Cezeri’nin kalbi küt küt atıyordu.

“Şeyyy... hükümdarım, büyükçe bir işlik gerek bana.”

“Ne istersen hemen hazırlasınlar! Haydi uğurlar ola!”

“Hükümdarım... bir çırağım var, adı Aslan. Koruyanı, kollayanı benim. O çocuk da burada kalabilir mi?”

Hükümdar sadece evet anlamında başını salladı.

Cezeri, kapucubaşıyla beraber sarayın alt bahçesine indiğinde Aslan havuzun yanında oturmuş, onu bekliyordu. Başıyla yukarıyı işaret ederek, “Konuştu mu seninle?” diye sordu.

Cezeri omuz silkti. “Konuştu tabii, ya nasıl anlaşacaktık? Sarayda kalacağız artık, bize işlik de verecek.”

Aslan hem şaşırmış hem de sevinmişti. Gözlerini kocaman açarak sordu:

“Sarayda kalacağız mı dedin usta?”

“Evet, artık sarayın mühendisi oldum. Her ihtiyacımızı hükümdar karşılayacak.”

“Yani artık pazarlarda ucuz bakır, eski tunç aramak yok, öyle mi?”

Cezeri kaşlarını çattı:

“Artuklu Beyliği’nin cebinden çıkacak her dinar, halkın cebinden çıkmış demektir. Yani, hepimizin parası. Elbette en ucuza en güzel icatları nasıl yapacağımıza bakacağız. Parayı hükümdardan alıyoruz diye har vurup harman savuralım mı diyorsun Aslan?”

“Yok ustam, öyle demek istemedim. Sen nasıl derssen onu yaparız.”

Kapucubaşı kulak kabartmış, onların konuşmasını dinliyordu.

Cezeri, Amida* şehrinin kalbindeki Artuklu Sarayı’nın manzarasına hayran kalmıştı. Bütün pencereleri ve balkonları Dicle Nehri’ne, Karatepe Vadisi’ne bakıyordu. Sarayın günlük

* Diyarbakır.

hizmetlerinden sorumlu kapucubaşı, Cezeri'ye sarayla ilgili bilgiler verdi:

“Yüz elli oda var burada. Hamamları, havuzları pek çoktur. Divanhanemizi bir görsen, nakışlarla süslüdür, onun gibisini görmemişsindir. Kütüphanemiz de var.”

“Yaaa... Bu çok iyi haber, kütüphaneden yararlanmak isterim” dedi Cezeri.

Kapucubaşı, Cezeri'yle Aslan'ı bahçedeki işliğe doğru götürürken sordu:

“Bu çocuk senin mi?”

Kapucubaşının biraz meraklı biri olduğunu ikisi de anlamıştı. Göz göze gelip birbirlerine gülümsediler.

“Hayır, Aslan çocuğum değil. Ben evli bile değilim. O benim hem çırağım hem manevi oğlum.”

Babası, Aslan'ı Cezeri'nin yanına çırak verdiğinde çevresinden epey tepki almıştı. “Oyuncaklarla oynayıp aklını makine icatları yap-